

Symboliczne znaczenia zabytkowych dewizek a semiotyczne przemiany kultury

Promotor: dr hab. Beata Bigaj-Zwonek prof. UIK

Promotor pomocniczy: dr Bogumił Strączek

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Przedmiotem rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Symboliczne znaczenia zabytkowych dewizek a semiotyczne przemiany kultury* jest analiza genezy, ewolucji, a przede wszystkim znaczenia symbolicznego dewizki w okresie od przełomu XV i XVI wieku, aż do połowy wieku XX. W związku z tym, główną tezą niniejszej dysertacji jest: symboliczne znaczenia dewizek korelowały z semiotycznymi przemianami kultury. Gdyż dewizka była specyficznym systemem symboli będących wizualnym i materialnym przedłużeniem ludzkiej osobowości, pozwalającym w wieloraki sposób wyrażać własną tożsamość, kształtować i utrzymywać relacje oraz kreować otaczającą jednostkę rzeczywistość. Ponadto jej niepetryfikujący, pomnażający ciągle sferę swoich znaczeń potencjał symboliczny dynamicznie korelował ze zmienną na wielu płaszczyznach kulturą, zachowując przy tym autonomię istnienia jako odrębny przedmiot i tekst kultury.

O nowatorstwie przeprowadzonych badań świadczy fakt, że zagadnienie symbolicznego znaczenia dewizki i próba kompleksowego, spójnego odtworzenia jej dziejów, nie była dotąd przedmiotem spójnych badań naukowych, zwłaszcza w aspekcie semiotycznym. Celem niniejszej rozprawy było zatem udowodnienie, że ten już zapomniany przedmiot przez długi czas wiernie towarzyszył człowiekowi, będąc wytworem kulturowym, estetycznym, semiotycznym. Mimo upływu wieków od upowszechnienia się, w dalszym ciągu posiadającym nieprzemijającą wartość kulturową, społeczną, artystyczną i historyczną.

Przy zastosowaniu właściwej metodologii o charakterze interdyscyplinarnym, tematyka dewizki została odpowiednio wyeksponowana, usystematyzowana i poddana analizom. Pozwoliło to potwierdzić sformułowane na początku tezy i osiągnąć założone cele. Przeprowadzone analizy uwypukliły ponadto potrzebę dalszych badań nad znaczeniem dewizek w zakresie nauk o kulturze.

Praca składa się z pięciu zasadniczych rozdziałów – w pierwszym została odtworzona geneza dewizki, przede wszystkim w perspektywie historycznej. Wyodrębniono protodewizkę, dewizkę właściwą, postdewizkę oraz wykazano implikacje natury kulturowej już na poziomie

nazewnictwa. Ponadto została uwzględniona ogólna charakterystyka zachowanych kolekcji w zbiorach muzealnych, problematyka twórców, warsztatów i ośrodków wytwórczych, realna materialna wartość dewizki na przestrzeni wieków oraz jej współczesny status. W następnym rozdziale podjęto tematykę typologii dewizki, dokonując niezbędnej systematyzacji, objaśnienia terminologii elementów formalnych oraz charakterystyki materiałów i technik. Ponadto zaproponowano podział typologiczny na guard chain, fob chain, chatelaine i Albert chain. Wskazano na specyficzne odrębności formalne i treściowe poszczególnych typów. W trzeciej części przeanalizowano związki dewizki z innymi przejawami kultury materialnej w perspektywie historii mody. W toku rozważań poddano analizie jej odrębny status w szeregu rzeczy osobistych mających wpływ na kolejne przemiany i ewentualne implikacje z ubiorami specjalnymi i zunifikowanymi. W kolejnym rozdziale analizowane były konteksty kulturowe pojawiania się, kształtowania i ewolucji symboli w ornamentyce dewizek. Wykazano potencjalne możliwości symboliczne dewizki ze względu na formę, materiał, barwę oraz ewentualne konotacje słowa i obrazu. Niniejszy rozdział zamykają rozważania dotyczące symboliki dewizki odnoszącej się do zbiorowości oraz jako wyrazu indywidualności jednostki. W ostatniej części zostały zaprezentowane możliwe interpretacje dewizki jako wielowymiarowego, zmieniającego się symbolu, posługującego się swoistym językiem. Dzięki temu ukazane zostały wielorakie znaczenia dewizki jako przedmiotu osobistego, wyrobu biżuteryjnego, dzieła sztuki oraz tekstu kultury. Pozwoliło to na rozważanie jej podstawowych funkcji estetycznych, kulturotwórczych i symbolicznych w perspektywie zmieniającej się kultury. Zebrane wnioski pozwoliły na rekonstrukcję obrazu dewizki jako systemu symbolicznego o różnorodnych funkcjach dostosowujących się do otaczającej człowieka kultury. Z niniejszych rozważań wyłaniają się horyzonty dla dalszych badań nad dewizkami-symbolami.

.....Annie Kulpa.....